

ITSENÄISTYVÄN NUOREN TYÖKALUPAKKI

Ohjekansio itsenäistyvälle sijoitetulle nuorelle

Tiivistelmä

Tekijä Hannula, Markku	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Valmistumisaika Kevät 2020
	Sivumäärä 22+1	
Työn nimi Itsenäistyvän nuoren työkalupakki Ohjekansio itsenäistyvälle sijoitetulle nuorelle		
Tutkinto Sosionomi (AMK)		
Tiivistelmä <p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää itsenäistyvän nuoren arjen hallintaa ja antaa sijaisperheille valmiuksia tukea itsenäistyvää nuorta. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa itsenäistyvän nuoren ohjekansio sijaisperheiden käyttöön sekä oppimateriaaliksi LAB-ammattikorkeakoululle.</p> <p>Tähän tarkoitukseen tämän toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena valmistui ohjekansio, jonka suunnittelussa on käytetty laadullisen menetelmän mukaista avointa kyselylomaketta. Kyselylomakkeen palautti kaksi jälkihuollossa olevaa nuorta. Kyselyssä kertynyt aineisto analysoitiin kyselylomakkeen teemojen mukaisesti. Tuloksista ilmeni halu tietää omista oikeuksista, sekä yhteiskunnan tarjoamista etuisuuksista, rahavarojen riittävyydestä sekä elämänhallintaan liittyvistä kysymyksistä. Tuloksista voidaan päätellä nuorten tarvitsevan aikuisen ohjausta itsenäiseen elämään siirryttäessä. Julkisissa palveluissa on aiheeseen liittyvää tietoa runsasasti saatavilla. Tämän tiedon hyödyntämisessä aikuisen ihmisen läsnäolo ja tulkinnat ovat suuressa merkityksessä. Opinnäytetyön tuotoksena syntynyt ohjekansio on itsenäistyvän nuoren työkalu.</p>		
Asiasanat itsenäistyminen, jälkihuolto, nuori, lastensuojelu, sijaishuolto		

Abstract

Author Hannula, Markku	Type of publication Bachelor's thesis	Published Spring 2020
	Number of pages 22+1	
Title of publication Toolbox for adolescents who are becoming independent Instructional folder for adolescents placed in foster care and are becoming independent		
Name of Degree Bachelor of social services		
Abstract <p>The purpose of this thesis is to develop every day control skills and to give foster families strength to support their increasingly independent young. The main goal for this thesis is to produce an instructional folder for adolescents who are becoming independent and their foster families. The folder is also intended to be used as learning material at LAB University of Applied Sciences.</p> <p>For this purpose, an instructional folder was formed as a result of this functional thesis. The instructional folder was conceived with a qualitative method using an open questionnaire. The questionnaire was filled out and returned by two adolescents in after-care. The material collected from the questions was analysed according to the themes within the questionnaire. The results showed a desire to know about personal rights, benefits provided by society and questions about finance and life management. From the results we can conclude that adolescents need an adult to guide them when transferring to a more independent life. There is plenty of information related to the topic available in public services. Adults' presence and interpretation are very important for the use of this information. The instructional folder is a tool for young adults in foster care.</p>		
Keywords becoming independent, after-care, adolescent, child welfare, foster care.		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	OPINNÄYTETYÖN TAUSTA	2
2.1	Toimintaympäristö	2
2.2	Tarkoitus ja tavoite.....	2
3	LASTENSUOJELU	3
3.1	Lastensuojelu ja lastensuojelun asiakkuus	3
3.2	Sijaishuollon muodot ja jälkihuolto	4
4	ITSENÄISTYVÄ NUORI.....	6
4.1	Nuoren itsenäistymisvaihe	6
4.2	Lastensuojelun asiakkuuden vaikutus itsenäistymiseen.....	7
4.3	Nuoren arjen hallinta.....	8
5	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	10
5.1	Toiminnallinen opinnäytetyö	10
5.2	Ohjekansion suunnittelu	11
5.3	Ohjekansion toteutus	12
5.4	Ohjekansion arviointi	15
6	POHDINTA	16
6.1	Eettisyys ja luotettavuus	16
6.2	Opinnäytetyön arviointi	17
	LÄHTEET	19
	LIITTEET	23

1 JOHDANTO

Nuoresta henkilöstä tulee täysi-ikäinen hänen täytettyään kahdeksantoista vuotta (InfoFinland 2019). Täysi-ikäisyys nuorelle tarkoittaa vastuunottamista omasta elämästään. Lastensuojelun asiakkaalle, sijoitetulle nuorelle se tarkoittaa sijaishuollon päättymistä sekä siirtymistä jälkihuollon piiriin. Sijaishuollon piirissä olevan nuoren tieto aikuisuuden velvoitteista on kiinni sijoituspaikasta. Lastensuojelun asiakkuuden perusteella määriteltynä lapsen/nuoren sijoituspaikkana voi olla sijaisperhe tai lastensuojelulaitos.

Monilla lastensuojelulaitoksilla on omia itsenäistymisasuntoja ja nuoren siirtyä itsenäisyyteen otetaan vakavasti. Myös useissa sijaisperheissä opastetaan nuorta tulevaisuutta ennakkoiden. Ohjauksen ja opastuksen taso vaihtelee, kuten myös nuoren kyky ottaa tietoa vastaan. Tietoa itsenäistymiseen on saatavilla runsaasti. Tiedonhankinta edellyttää nuorelta tiedonhakuhalukkuutta ja -taitoja, jotka eivät ole itsestänselvyyksiä. Jo tiedonhausta voi muodostua ylivoimainen este, jos nuori ei tiedä, mitä kaikkea tietoa tarvitsee.

Jälkihuolto on sijoitetuille nuorille suunnattu palvelu, joka alkaa välittömästi sijoituksen päätyttyä ja kestää kunnes nuori täyttää 25 vuotta (Lastensuojelulaki 542/2019). Sijoituksen tehnyt kunta on vastuussa jälkihuollon suorittamisesta. Kunta voi tarjota itse palvelun tai ottaa sen ostopalveluna. Jälkihuollolla on paljon velvoitteita ja ne tähtäävät nuoren mahdollisimman hyvään yhteiskuntaan integroitumiseen. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2020.) Käytännössä toimenpiteet ovat suurimmaksi osaksi nuoren omasta aktiivisuudesta ja sijoituksen tehneestä kunnasta riippuvaisia. Toimenpiteet saattavat vaihdella huomattavasti, yhdestä puhelinoitosta kuukaudessa neljän tunnin viikoittaisiin henkilökohtaisiin tapaamisiin. Nuorella on oikeus kieltäytyä jälkihuollosta, mutta hänellä aiemmasta kieltäytymisestään huolimatta on mahdollisuus palata sen piiriin 25:teen ikävuoteen saakka.

Opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää itsenäistyvän nuoren arjen hallintaa ja antaa sijaisperheille valmiuksia tukea itsenäistyvää nuorta. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa itsenäistyvän nuoren kansio sijaisperheiden käyttöön sekä oppimateriaaliksi LAB-ammattikorkeakoululle.

2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA

2.1 Toimintaympäristö

Tämä toiminnallinen opinnäytetyö on tehty LAB-ammattikorkeakoulun toimeksiannosta. LAB- ammattikorkeakoulu muodostuu Lahden ja Saimaan ammattikorkeakouluista sekä verkko kampuksesta. LAB-ammattikorkeakoulussa opiskelee yli 8500 opiskelijaa yli viidensadan opettajan ohjauksessa. LAB ammattikorkeakoulussa on mahdollisuus opiskella sosiaali- ja terveys, tekniikka, liiketalous, hotelli-, ravintola ja matkailu sekä muotoilu, taide ja visuaalinen viestintä aloja. (LAB 2020.) Toimeksianto tähän opinnäytetyöhön on tullut LAB-ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden sosionomi (AMK) koulutuksesta.

Perhehoitotoimintaa harjoittavilta sijaisperheiltä ei vaadita sosiaalialan koulutusta. Perhehoitajan vaatimuksena on sopiva koulutus, kokemus tai henkilökohtaiset ominaisuudet. (Perhehoitolaki 263/2015.) Tästä syystä valmiustaso itsenäistyvän nuoren opastamiseen ei aina ole välttämättä paras mahdollinen. Syntyvällä materiaalilla voidaan parantaa sijaisperheiden valmiuksia.

2.2 Tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää itsenäistyvän nuoren arjen hallintaa ja antaa sijaisperheille valmiuksia tukea itsenäistyvää nuorta. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa itsenäistyvän nuoren kansio sijaisperheiden käyttöön sekä oppimateriaaliksi LAB-ammattikorkeakoululle.

3 LASTENSUOJELU

3.1 Lastensuojelu ja lastensuojelun asiakkuus

Lapsen hyvinvoinnista vastaavat ensisijaisesti lapsen omat vanhemmat tai oma vanhempi. Viranomaisilla on velvoite kuitenkin tukea lapsen vanhempia kasvatuksellisissa asioissa. Tarvittaessa sekä lapsi että perhe tulee ohjata lastensuojelun piiriin. (Lastensuojelulaki 417/2007.) Lastensuojelusta säädetään useilla eri laeilla, joista yleisin on lastensuojelulaki. Muita lastensuojelussa sovellettavia lakeja ovat sosiaalihuoltolaki, laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista, laki lapsen hullosta ja tapaamisoikeudesta, laki lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta, perhehoitolaki ja hallintolaki. Lisäksi lapsen oikeuksia käsitellään Suomen perustuslaissa, Euroopan ihmisoikeussopimuksessa sekä YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020.)

Lastensuojelulaki on hyvin laaja kokonaisuus, jonka tarkoitus on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvu ympäristöön ja suojeluun. Keskeistä lastensuojelulaissa on lapsen edun huomioon ottaminen, joka tulee olla kaikkien lastensuojelutoimien taustalla. Laki velvoittaa myös tukemaan vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Lastensuojelu voidaan jakaa kolmeen tasoon. Ensimmäinen taso on ehkäisevä lastensuojelu. Ehkäisevää lastensuojelua sovelletaan silloin, kun perhe tai lapsi eivät ole lastensuojelun asiakkaita. Esimerkkinä ehkäisevästä lastensuojelusta on tuki, jota annetaan neuvolassa, opetuksessa tai nuorisotyössä. (Lastensuojelulaki 88/2010.) Toisena tasona lastensuojelussa ovat avohuollon tukitoimet, joista esimerkkinä tehostettu perhetyö sekä perhekuntoutus. Kolmannelle tasolle lastensuojelussa siirrytään silloin, kun varsinainen lastensuojelun asiakkuus alkaa. Asiakkuus alkaa sosiaalityöntekijän todettua palvelutarpeen arvioinnissa lapsen kasvuolosuhteiden vaarantuvan, kasvuolosuhteet eivät turvaa lapsen terveyttä ja kehitystä, lapsi käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään ja kehitystään tai lapsi tarvitsee lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia. Kolmannen tason toimipide on huostaanotto, jonka seurauksena lapsen tai nuoren kasvatusta ja hoitoa järjestetään kodin ulkopuolella sijaishuoltona. Sijaishuolto voidaan järjestää laitoshuoltona tai perhehoitona, joista perhehoito on ensisijainen. (Lastensuojelulaki 1302/2014.)

Lastensuojelun asiakkuus alkaa silloin, kun lastensuojelu asia tulee vireille. Vireille tulo syntyy, kun sosiaalityöntekijä tai muu lastensuojelun työntekijä on vastaanottanut lastensuojeluilmoituksen tai saanut muutoin tietää mahdollisesta lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta. Lastensuojelulaissa määriteltyjen palvelujen tai tuen antaminen perheelle

tai lapselle ennen palvelutarpeen arvion valmistumista käynnistää myös asiakkuuden. Asiakkuus alkaa myös, jos palvelutarpeen arvioinnissa ilmenee lapsen kasvuolosuhteiden vaarantuvan, tai ettei olosuhteet turvaa lapsen kehitystä tai terveyttä. Lapsen oma käyttäytyminen voi olla myös syy asiakkuuden alkamiseen, jos lapsi itse vaarantaa terveyttään tai kehitystään, tai muuten on ilmeinen tarve lastensuojelulain mukaisille tukitoimille. (Lastensuojelulaki 1302/2014.)

3.2 Sijaishuollon muodot ja jälkihuolto

Lastensuojelun asiakkuuden ehtojen täytyessä ja muiden tukitoimien osoittautuessa riittämättömiksi, lapsi voidaan ottaa sijaishuollon piiriin. Sijaishuolto tarkoittaa huostaanotetun lapsen kasvatuksen ja hoidon järjestämistä lapsen oman kodin ulkopuolella. Sijaishuolto toteutetaan perhehoitona, jota tekevät koulutetut sijaisperheet, tai laitoshoidona, jota toteutetaan lastensuojelulaitoksissa. Huostaanotetut lapset pyritään ensisijaisesti sijoittamaan perhehoitoon, joka tapahtuu perhehoitajien yksityiskodissa. Perhehoidon ollessa soveltu- maton lapsen sijoitukseen lapsi sijoitetaan laitoshoidon. (Lastensuojelulaki 316/2011.)

Laitoshoidon valvotaan usealta eri taholta. Lastensuojelulaitoksilla on omavalvontavelvoite, jonka mukaan laitokseen sijoitettujen lasten sosiaalityöntekijät vastaavat lapsikohtaisesta valvonnasta. Lapsen sijoituksen tehnyt kunta sekä lastensuojelulaitoksen kotikunta vastaa yksikkökohtaisesta valvonnasta. Aluehallintovirasto ja Valvira ovat keskeinen valvontaa suorittava viranomaistaho. (Lastensuojelulaki 1380/2010.) Laitoshoidossa voidaan soveltaa tarkasti säädeltyjä rajoittamistoimenpiteitä, jotka löytyvät selkeästi eriteltynä lastensuojelulaissa. (Lastensuojelulaki 542/2019.)

Lastensuojelulaki velvoittaa sosiaalihuollosta vastaavan toimijan järjestämään jälkihuolto sijaishuollon päättymisen jälkeen. Velvoite koskee myös avohuollon tukitoimena tapahtuneen sijoituksen päättymistä. Jälkihuollon velvollisuus lakkaa nuoren täytettyä 25 vuotta. Jälkihuollon tarkoituksena ja avulla turvataan nuoren toimeentulo ja asuminen. Lastensuojelulain mukaan lastensuojelun asiakkaalle on laadittava asiakassuunnitelma, jossa on määritelty tarkoitus ja tavoitteet. Tämä velvollisuus suunnitelman laatimiseen koskee myös jälkihuollossa olevaa nuorta. Jälkihuoltoa voidaan toteuttaa useilla eri tavoilla, kuitenkin aina nuoren yksilöllisen tarpeen mukaan. Tämä tarkoittaa nuoren elämäntilanteen, voimavarojen ja tuen tarpeen tarkoituksenmukaista huomioimista. Lastensuojelulaissa ei yksiselitteisesti määritellä jälkihuollon sisältöä, vaan kunnille jää päätäntävalta lain toteutuksessa. (Lastensuojelulaki 542/2019; Lastensuojelulaki 1302/2014; Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2020.)

Jälkihuoltoon ja itsenäiseen elämään valmistautuminen on aloitettava jo varhaisessa vaiheessa. Apuna voi käyttää esimerkiksi itsenäistymistaitojen arviointi -lomakkeita. Useat lastensuojelulaitokset tarjoavat itsenäistyville nuorille itsenäistymisasuntoja, jotka sijaitsevat varsinaisen lastensuojelulaitoksen yhteydessä. Itsenäistymisasunnoissa nuoren on turvallista harjoitella tulevaisuudessa tarvittavia taitoja. Perhesijoituksissa nuoren itsenäistymisen harjoittelu tapahtuu yleisesti normaalin arjen ohessa sijoituskodissa, koska lastensuojelulaitosten tarjoamien kaltaisia itsenäistymisasuntoja ei ole käytettävissä. (Pulkkio & Hipp 2016.)

Kodin ulkopuolelle sijoitetulle lapselle tai nuorelle kertyy lakisääteisesti kuukausittain itsenäistymisvaroja. Näillä kertyneillä itsenäistymisvaroilla on tarkoitus tukea itsenäistyvää nuorta mm. asumiseen ja koulutukseen liittyvissä menoissa. Itsenäistymisvarojen käytön päätösvalta on kuitenkin sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä ja hyödynnetään vain, kun nuoren muut tulot ja korvaukset ovat osoittautuneet riittämättömiksi. Kertyneet itsenäistymisvarat annetaan nuorelle viimeistään jälkihuollon päättyessä tai nuoren täytettyä 25 vuotta. (Lastensuojelulaki 1489/2019.)

4 ITSENÄISTYVÄ NUORI

4.1 Nuoren itsenäistymisvaihe

Lain mukaan nuoresta tulee täysi-ikäinen hänen täytettyään 18 vuotta. Aikuisella on itsemääräämisoikeus riippumatta siitä, onko hän ollut aikaisemmin lastensuojelun asiakas. On avainkysymys, onko nuori valmis ottamaan aikuisen vastuun elämässään, mutta ikäraja on yksiselitteinen. (Oranen 2013.)

Puberteetin jälkeen alkaa nuoruus eli ikävuosien 12-22 välillä. Tämän vaiheen aikana nuori kokee suuria psyykkisiä ja fyysisiä muutoksia. (Mielenterveystalo 2020.) Nuoruuteen kuuluu keskeisesti vanhemmista irrottautuminen ja tukeutuminen omiin ikätovereihin. Tämän sisäistäminen on tärkeää nuorta ohjaavalle vanhemmalle tai huoltajalle. Nuori ei välttämättä ole kovinkaan vastaanottavainen neuvoille tai ohjeille ja palaute nuorelta voi olla hyvinkin masentavaa. Aikuisesta saattaa tuntua, että nuori tekee kiusaa ja tahallaan vaikeuttaa omaa oloaan. Nuoren omasta ystäväpiiristään saama tieto ei aina ole ajantasaista ja saattaa olla tilanteiden sekä mielipiteiden värittämää. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2018.)

Vaikka nuori hakee itsenäisyyttä, hän saattaa samalla kaivata ja odottaa tukea vanhemmilta. Tuen antaminen nuorelle voi olla haasteellista. Nuori ei välttämättä osoita haluavansa tukea, mutta sisimmässään tietää sitä tarvitsevansa. Tämän kasvuvaiheen haasteellisuus voi asettaa kasvatusvastuussa olevat hyvin vaikeaan tilanteeseen. Oleellista vanhemmalle on kuitenkin olla lähtemättä mukaan nuoren tunne-elämän vaihteluihin. Kehityksen kannalta onkin myönteistä antaa nuorelle vapautta ja liikkumatilaa, huolehtien samalla nuoren turvallisuudesta. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2018.)

On tärkeää asettaa nuorelle tarkoituksenmukaiset rajat. Rajojen tulisi olla perusteltuja ja ymmärrettävissä olevia siten, että nuori pystyy sisäistämään niiden merkityksen. Rajojen asettamisella on tärkeä merkitys kehityksen kululle. Rajat eivät saa olla liian tiukat, koska se voi johtaa nuoren oman uskalluksen puuttumiseen ja ohjeiden sokeaan noudattamiseen ilman omaa tahtoa. Nuoren ja aikuisen väliset keskustelut ovat myös hyvä työkalu ongelmatilanteiden ratkaisemiseksi. Nuoren pitäisi saada esittää omia mielipiteitään, joita voidaan yhdessä aikuisen kanssa pohtia. On tärkeää olla kiinnostunut ja osoittaa ymmärrystä nuoren tunteista ja asioista. Nuorelle ei myöskään pidä säilyttää aikuisten huolia, kuten taloudellisia vaikeuksia. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2020.)

4.2 Lastensuojelun asiakkuuden vaikutus itsenäistymiseen

Lapsi tai nuori on päätyneet lastensuojelun asiakkuuteen usein vaikeiden elämäntilanteiden vuoksi (Lastensuojelun keskusliitto 2018). Tämä tosiasia ei voi olla vaikuttamatta lapsen kehitykseen. Sijaishuollossa lapsi menettää päivittäisen fyysisen yhteyden omiin biologisiin vanhempiinsa ja tilalle astuvat perhehoitajat ja laitoksien työntekijät. Biologisilla vanhemmilla on mahdollisuus hakea huostaanoton purkua, jolloin sijoitus voidaan viranomaisen harkinnan perusteella päättää. Sijoituksen pysyvyys vaikuttaa osaltaan nuoren sitoutumiseen sijoituspaikan rutiineihin. Rutiineiksi voidaan katsoa myös sijoituspaikassa suoritettava itsenäistymisen harjoittelu. (Lastensuojelulaki 1489/2019.)

Sijoitetun nuoren tukiverkosto on usein suppeampi verrattuna omassa perheessään kasvaneeseen nuoreen. Tukiverkosto muodostuu suurelta osin viranomaisista, sijoituspaikan henkilökunnasta sekä nuoren omasta tuttavapiiristä. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomuksen (6/2012) mukaan suuri osa sijoituksessa olleista nuorista jääkin asumaan sijoituspaikantaan, koska nuoret kokevat tukiverkoston olevan juuri siellä. Tarkastuskertomuksessa todetaan myös usean sijoituksesta itsenäistyvän 18 vuotiaan olevan todellisuudessa 13-14 -vuotiaan tasolla. Tämä saa aikaan haasteellisen tilanteen ja herättää kysymyksen, onko nuori valmis itsenäiseen elämään. Huostaanotto päättyy kuitenkin lakisääteisesti siihen, kun nuori täyttää 18. (Lastensuojelulaki 1380/2010.) Nuorella on oikeus kieltäytyä jälkihuollosta, joka edellä mainitussa tilanteessa lisää syrjäytymisriskiä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020).

Röningin (2012) mukaan Nuoruusiän kehityskriisit voidaan jakaa kolmeen osa-alueeseen. Ensimmäinen kriisi liittyy lapsuuden kodin hoivasta ja turvasta luopumiseen ja sen suremiseen. Tämä koskettaa etenkin sijaishuollon asiakkaana olevia nuoria. Kokemus voi olla hyvinkin traumaattinen ja tilanne voi uusiutua huostaanoton päätyttyä. Turvattomuuteen liittyvä nuoren kokemus trauma on syytä ottaa vakavasti, sillä se voi johtaa pahimmillaan itsetuhoisiin ajatuksiin. Toisessa kriisissä on kysymys oman seksuaalisuuden haltuunotosta ja puberteetin muutoksiin sopeutumisesta sekä pohjimmiltaan omaksi itseksi tulemisesta. Nuoren kokemus seksuaalisuuden ja sukupuoli-identiteetin löytyminen saattaa hämmentää nuorta. Fysiologiset muutokset saattavat olla hyvinkin näkyviä ja aiheuttaa häpeän tunnetta. Väestöliiton (2020) mukaan tarkoituksenmukaisen tiedon saaminen aihepiiristä voi helpottaa kriisin läpikäymistä.

Kolmas kriisi käsittää kysymykset yhteiskuntaan liittymisestä, arvoista, ihmissuhteista ja yhteisöistä sekä oman tien ja paikan löytämisestä. Nuori saattaa kokea epävarmuutta

omasta itsestään sekä siitä, mihin ryhmään kuuluu. Erilaiset kokeilut ovat tyypillisiä nuoren hakiessa omaa paikkaa yhteiskunnassa. (Röning 2012.) Mannerheimin lastensuojeluliitto (2020) suosittelee, ettei nuoren kokeiluja kannata rajata liian ahtaasti, sillä nuoren arvo maailma on vielä kehittymässä. Liian tiukat rajat kasvun tässä vaiheessa voivat pahimmassa tapauksessa vaarantaa nuoren kehitystä ja terveyttä.

4.3 Nuoren arjen hallinta

Nuoren arjenhallinta on käsitteenä hyvin laaja. Siihen voidaan lukea kuuluvaksi käytännön arki ja sen sujuminen sekä omaan talouteen liittyvät seikat ja sosiaalisuus. (Tietoa nuorista 2016.) Käytännön arki voi tarkoittaa yksinkertaisia asioita kuten peseytyminen ja hygieniasta huolehtiminen. Arki koostuu rutiineista, jotka nuoren mielestä voivat olla ikäviä tai yksitoikkoisia ja jäävät siksi tekemättä. Aikaisemmin vanhemmat ja huoltajat ovat huolehtineet suurimmasta osasta näistä toimista. Tämän vuoksi joidenkin arjen askareiden tekeminen voi olla uutta ja osin pelottavaakin. Arki vaatii myös tietoa ja teknistä osaamista esimerkiksi siitä, kuinka pyykinpesukone, jääkaappi ja astianpesukone toimivat. Aikuiselle nämä ovat usein itsestäänselvyyksiä, mutta nuorelle kokemus voi olla uusi ja herättää hämmennystä. Oppimisen kannalta on tärkeää ottaa nuori mukaan arjen askareisiin ja samalla pikkuhiljaa opettaa ja antaa tukea käytännön tiedoissa ja taidoissa. (Tietoanuorista 2016, 24.)

Alaikäisen lapsen ja nuoren rahallinen talous perustuu suurimmalta osin vanhemmilta saatuun rahaan. Tämä raha on sijoitetulla nuorella korvattu lainmääritlemällä kuukausirahalla. Lisäksi nuorella on mahdollisuus opintotukeen ja koulumatkatukeen. Nuori voi parantaa rahallista tilannettaan esimerkiksi kesätöillä. Omaan kotiin muuttaneella nuorella ei välttämättä ole säännöllisiä ansiotuloja. Tällaisessa tilanteessa asumistuki ja perustoimeentulotuki muodostavat pääosan nuoren käytettävissä olevista varoista. (Tietoanuorista 2016, 60.)

Arjen hallintaan liittyvä sosiaalisuus ja nuoren ulottuvilla oleva läheisverkosto saattaa jäädä itsenäistymisvaiheessa huomioimatta. Tämän verkoston toimivuus on yksi keskeisistä tekijöistä yhteiskuntaan integroitumisen onnistumisessa. Nuoren tukiverkosto muodostuu ystävistä, vanhemmista / huoltajista sekä lastensuojeluasiakkuudessa viranomais- tahoista. Nuoren on helppo tukeutua ystäviinsä, koska hän kokee ystävien ymmärtävän tilannettaan aikuisia paremmin. Ikätovereilta saatu tieto tai käyttäytymismallit eivät välttämättä ole aina paras ratkaisu nuoren ongelmien ratkaisemiseksi. Siksi sijaisvanhemman olisi hyvä pyrkiä säilyttämään luottamuksellinen ja hyvä suhde omaan kotiin muuttaneeseen nuoreen. Hyvät välit madaltavat nuoren kynnystä kysyä mielipidettä tai neuvoja.

Aikuinen osaa ja pystyy opastamaan nuorta ottamaan yhteyttä tilanteen kulloinkin vaatimaan viranomaistahoon. (Tietoanuorista 2016, 85.)

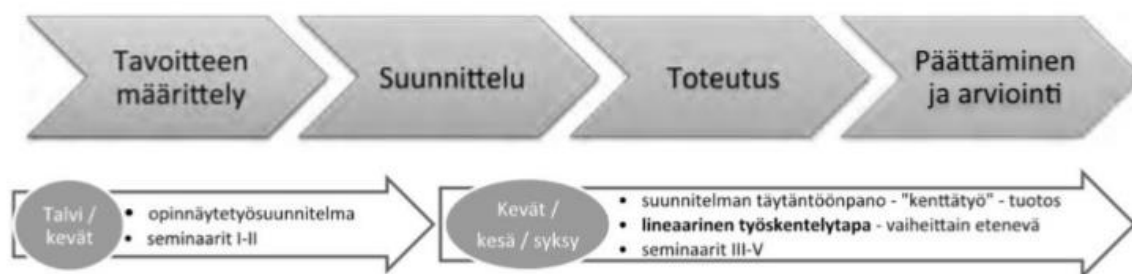
5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

5.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallinen opinnäytetyö on ammattikorkeakouluissa suoritettava opinnäytetyö, joka on tarkoitettu työelämän tarpeisiin. Toiminnallisella opinnäytetyöllä pyritään kehittämään tai järjeistämään toimintaa. Lisäksi tavoitteena voidaan pitää opiskelijan harjaantumista tiedonhankintaan, ongelmanratkaisuun ja viestintään. Toiminnallinen opinnäytetyö koostuu kahdesta osasta, prosessin dokumentoinnista sekä toiminnallisesta osuudesta, jotka yhdessä muodostavat kokonaisuuden. Dokumentointiin sisältyy opinnäytetyön tarkoituksen, tavoitteiden ja aihealueen tietoperustan lisäksi arviointi työn hyödynnettävyydestä. Dokumentointi sisältää myös yksityiskohtaisen selvityksen varsinaisen tuotoksen valmistamisesta. Toiminnalliseen osuuteen sisältyy varsinaisen tuotoksen valmistaminen. (Salonen 2003, 6)

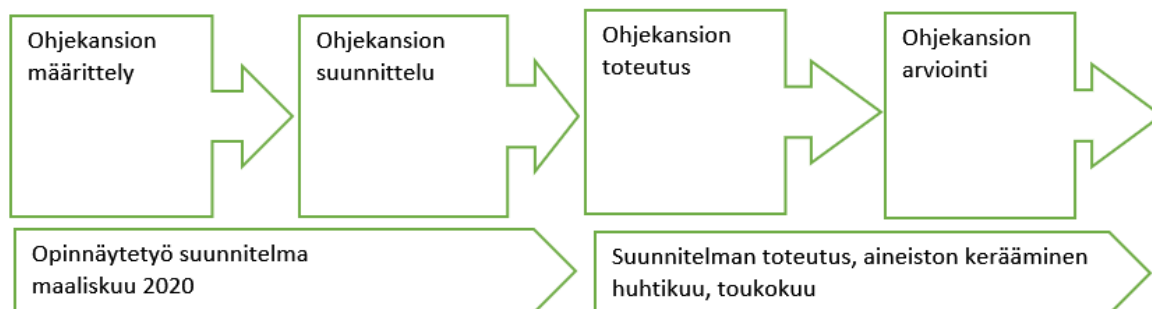
Toiminnallinen opinnäytetyö muodostaa prosessin, joka etenee vaiheittain. Prosessi aloitetaan huolellisella suunnittelulla sekä tavoitteiden määrittelyllä. Suunnitelmaan sisältyy myös vaiheiden määrittely. Suunnitelman valmistuttua ja tavoitteiden selkiytyttyä voidaan siirtyä toteutusvaiheeseen. Toteutusvaihe etenee vaiheittain ennalta laaditun suunnitelman mukaan. (Salonen 2003, 14.)

Salonen (2003, 15) On laatinut toiminnallisesta opinnäytetyöstä lineaarisen mallin. Kuviossa 1 on selkeästi nähtävissä prosessin eri vaiheet.

Kuvio 1. Lineaarinen malli opinnäytetyöprosessissa (Salonen 2013,15)

Opinnäytetyöprosessin projektisuunnitelmana hyödynnän Salosen lineaarista mallia, jota mukailen olen laatinut omalle opinnäytetyölleni sopivan prosessikaavion (kuviota 2). Oman prosessikaavion ensimmäinen laatikko, opinnäytetyön aihe ja tuotoksen määrittely on perusta koko prosessille. Opinnäytetyön aihe nousi sijaisperheiden tarpeesta tukea itsenäistyvää nuorta eikä materiaalia jälkihuollon piiriin siirtyvälle ei ollut tarjolla. Salosen (2013, 17) mukaan toiminnallisessa opinnäytetyössä aloitusvaihe sisältää kehittämistarpeen.

Kuvio 2. Oma opinnäytetyö prosessikaavio

5.2 Ohjekansion suunnittelu

Toiminnallisen opinnäytetyöni tavoitteena on tuottaa ohjekansio itsenäistyville sijoitetulle nuorelle. Toimeksiantaja LAB-ammattikorkeakoulu hyödyntää ohjekansiota opiskelumateriaalina. Ohjekansiota voi käyttää myös sijaisperheissä yhtenä itsenäistyvien nuorten työkaluna. Suunnitelmavaiheessa on syytä huomioida, ettei kaikkea voi ennakoida. Toteutuksen aikana mahdolliset seikat karsiutuvat ja toimivat seikat tarkentuvat. (Salonen 2003, 15,17).

Ohjekansion hyödyllisyyden määrittelee sen sisältö sekä sen vastaavuus käyttäjän tarpeisiin. Ohjekansion kohderyhmänä ovat itsenäistyvät nuoret. Palvellakseen mahdollisimman hyvin heidän tarpeitaan on heidän mielipiteensä otettu vahvasti huomioon. Ohjekansion sisältö onkin rakennettu näiden mielipiteiden pohjalta.

Ohjekansion suunnittelussa käytettiin laadullista menetelmää ohjekansion sisällön tarpeen kartoittamiseen. Menetelmänä käytettiin avointa kyselylomaketta (liite 1). Kyselylomake sisälsi kolme kysymystä, joiden muotoilulla pyrittiin saamaan työtä mahdollisimman hyvin tukevia vastauksia. Kysymyksillä kartoitettiin millaista tukea nuoret itsenäistymisen alkuvaiheessa tarvitsevat sekä kohdistuuko tuentarve tiedolliseen vai taidolliseen osaamiseen.

Ensimmäisen kysymyksen vastauksista ilmeni nuorten halu tietää omista oikeuksistaan. Jälkihuollon piirissä olevan nuoren oikeuksiin kuuluu tietää jälkihuollon sisältö ja mitä sijoituksen tehnyt kunta on velvollinen tekemään heidän hyväkseen. Tähän tarpeeseen ohjekansio tulee vastaamaan tutustuttamalla nuori lastensuojelun käsikirjaan, missä nuorten oikeudet on tuotu kattavasti esille. Toisen kysymyksen vastauksissa tuli esille nuorten huoli rahallisesta toimeentulosta. Kahdeksantoistavuotias nuori on pääsääntöisesti opiskelija. Opiskelevan nuoren tulot koostuvat erilaisista Kelan etuisuuksista. Yleisimmät tukimuodot ovat opintotuki, asumistuki ja perustoimeentulotuki. Näistä tukimuodoista Kela on

julkaissut ohjevihkosia, jotka tulevat sisältymään ohjekansioon. Molemmat vastauksen antaneet nuoret asuvat vuokrahuoneistossa, mikä korostui asunnon vuokraukseen liittyvänä tiedon tarpeena. Asumiseen sisältyy vuokranmaksun lisäksi muita seikkoja, jotka nuoren on hyvä huomioida. Näitä ovat esimerkiksi sähköliittymä ja kotivakuutus, jotka molemmat ovat vuokralla asuvalle pakollisia hankintoja. Nuoria yleisesti kiinnostavista asioista oli lisätty pankkikortti, auto, ajokortti, internet ja puhelin. Myös kysymys verotuksesta, veroilmoituksesta ja työnhausta kiinnosti nuoria. Toinen kyselyyn vastanneista nuorista toi esille terveydenhuoltoon ja raskaudenehkäisyyden liittyviä kysymyksiä. Oleellinen seikka, joka on syytä huomioida tuotoksen sisällössä. Vastausten perusteella nuorilla on ensisijaisesti tiedollinen tarve. Varsinaista käytännön opastuksen tarvetta ei vastauksissa ilmennyt. Ohjekansion kehittämistä koskevista vastauksista ilmeni tyytyväisyys kansio muotoiseen esitystapaan, mutta toivottiin aiheiden jaottelun olevan selkeää.

Kyselylomakkeista saatu aineisto analysoitiin teemoittelemalla. Aineisto jaettiin aihepiireittäin eri kategorioihin yhteisten tekijöiden perusteella. Tällä teemoittelulla ohjekansiosta muodostui nuorten toivomusten mukainen, halutut aihealueet sisältävä kokonaisuus.

5.3 Ohjekansion toteutus

Varsinainen opinnäytetyön tuotos on kansio, johon on koottu itsenäistyväle nuorelle tärkeitä asioita oikeuksista, velvollisuuksista ja käytännön elämästä. Tuotoksen määrittelyn jälkeen työ jatkui tuotoksen sisällön määrittelyllä, joka Salosen lineaarisen mallin, kuten omankin prosessikaavion mukaan asettuu osittain suunnittelun sekä toteutuksen kohdalle. Ohjekansion sisältö koostuu kyselylomakkeesta ja sen analysoinnissa esille tulleista perusasioista, josta itsenäistyvä nuori joutuu kohtaamaan. Ohjekansio antaa nuorelle mahdollisuuden itsenäiseen tiedon hankintaan sekä hyvän pohjatiedon valittuihin aihealueisiin.

Salosen (2003, 23) mukaan valmiin materiaalien ja dokumenttien hyödyntäminen on yksi tiedonhankintamenetelmä. Nuori tarvitsee tietoa hyvin laajalta sektorilta, siksi oleellista on ohjeistaa nuorta siinä, mistä tietoa saa. Itsenäistyväle nuorelle on runsaasti tietoa tarjolla, mutta se on pirstaloitunut useiden eri toimijoiden info-kanaviin. Haasteen muodostaa tiedon oikeellisuus (laki ja asetus muutokset), sekä julkisten palveluntuottajien verkkosivujen vaikeaselkoinen sivurakenne. Ohjekansiossa oleva tieto on tämän hetken tietoa, siksi on oleellista saada nuori ymmärtämään tiedon oikeellisuuden varmistamisen tärkeys.

Ohjekansio koostuu kansilehdestä, esipuheesta, sisällysluettelosta, varsinaisesta aineistosta liitteineen, hyödyllisistä verkkosivustoista sekä lähdeluettelosta. Ohjekansio on jaettu osiin numeroituja välilehtiä hyödyntäen. Kansilehti on tulostettu sivu, josta ilmenee ohjemapin aihe ja tekijä. Esipuhe sisältää johdatuksen aiheeseen, sekä pyrkii herättämään

nuoren mielenkiinnon. Sisällysluettelossa on aihealueet jaettu osiin. Jokaisella aihealueella on oma numeroitu välilehti. Varsinainen aineisto koostuu itsenäistyvälle nuorelle tärkeistä aiheista.

- Ensimmäinen osio
  - Lastensuojelun käsikirja.

Lastensuojelun käsikirja (2019) on terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen verkko julkaisu, jonka tarkoitus on tarjota tietoa kansalaisille, lastensuojelun asiakkaille, kuten myös alan ammattilaisille. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019.) Verkkojulkaisun selkeyden, ajantasaisuuden ja laajan toteutukseen vuoksi nuorella on runsaasti saatavilla tietoa omista oikeuksistaan. Osioon on poimittu käsikirjasta oleellisia nuoren oikeuksia käsitteleviä otteita.

- Toinen osio
  - Jälkihuolto ja kuntien järjestämisen velvoitteet

Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön (2016) On lastensuojelun keskusliiton julkaisu. Julkaisussa käsitellään hyvin kattavasti jälkihuolto prosessia. Osioon on poimittu nuorten kannalta jälkihuoltoa koskevat oleelliset seikat.

- Kolmas osio
  - Opiskelijan ja asevelvollisen tuet.

Tämän osio perustuu Kansaneläkelaitoksen (2019) tuottamaan opiskelijan ja asevelvollisen tuet ohjevihkoseen. Ohjevihkoa on saatavissa Kelan toimistoista ja yhteispalvelupisteistä. Ohjevihko sisältyy osioon.

- Neljäs osio
  - Asumistuki sekä huoneenvuokralaki.

Osiossa on hyödynnetty Kelan tuottamaa yleinen asumistuki (2020) ohjevihkosta, jota on saatavilla Kelan toimistoista ja yhteispalvelupisteistä. Asunnon vuokrausta sekä huoneenvuokralakia on selvitetty VKL ry:n julkaisun, Trinkka (2018) Asumissosiaalisen työn teemapäivä – Huoneenvuokralaki ja sen soveltaminen avulla. Molemmat sisältyvät osioon kokonaisuudessaan.

- Viides osio
  - Perustoimeentulotuki

Osion tietoperustana on Kela:n julkaisema perustoimeentulotuki (2020) vihkonen. Vihkonen on saatavissa Kelan toimistoista ja yhteispalvelupisteistä. Vihkonen sisältyy osioon.

- Kuudes osio
  - Te-palvelut ja työnhaku

TE-palvelujen verkkosivuilla on ohjeet työnhakuun ja työllistymissuunnitelman laatimiseen. Osion tiedot on kerätty näiltä sivuilta ja kirjoitettu selkeästi ymmärrettävään muotoon.

- Seitsemäs osio
  - Liittymät

Pankki, sähkö, puhelin, internet, vesi ja vakuutus. Osion tarkoituksena on saada nuori tietoiseksi useista mahdollisista vaihtoehdoista, sekä kilpailutuksen merkityksestä. Osiossa on lueteltu tunnetuimmat palvelun tarjoajat yhteystietoineen.

- Kahdeksas osio
  - Auto ja ajokortti

Tässä osiossa on käytetty lähdeaineistona Liikenne- ja viestintäviraston sekä Liikenneturvan verkkosivuja.

- Yhdeksäs osio
  - Verotus

Tiedot ja ohjeet on kerätty Verohallinnon verkkosivuilta.

- Kymmenes osio
  - Terveystieteiden huolto

Aihetta on käsitelty Kuntaliiton ja Väestöliiton verkkosivujen pohjalta.

- Yhdestoista osio
  - Internet-linkit

Linkkien kautta nuori voi tarkistaa tiedon ajantasaisuuden.

- Kahdestoista osio
  - Lähdeluettelo

5.4 Ohjekansion arviointi

Ohjekansion arviointi toteutettiin palautekeskusteluilla, jotka käytiin kahden ohjekansioon tutustuneen jälkihuollossa olevan nuoren kanssa sekä kahden sijaisperhe toimintaa harjoittavan aikuisen kanssa. Tässä prosessin viimeisessä vaiheessa on hyödynnetty tulevia kohderyhmiä, ohjekansiota käyttäviä nuoria sekä sijaisperheen aikuisia. Keskusteluissa ilmeni nuorten tyytyväisyys ohjekansion jälkihuoltoa käsittelevään osioon. Nuorten oma käsitys tuentarpeesta on huomioitu jo ohjekansion suunnittelu vaiheessa. Vaikka itsenäistyneen nuoren tuentarve on mittava, olivat molemmat nuoret positiivisen yllättyneitä ohjekansiosta löytyvän materiaalin laajuudesta. Yleisellä tasolla nuoret olivat kansion sisältöön ja sen laajuuteen tyytyväisiä. Varsinaisia kehitysehdotuksia nuorilta tuli vain kaksi. Ensimmäinen koski tuotoksen ulkoasua, sen toivottiin olevan ilmeikkäämpi ja sisältävän enemmän kuvia. Toinen ehdotus koski tuotoksen sähköistä versiota, joko verkkosivuna tai applikaationa. Sijaisvanhempien totesivat palautekeskustelussa ohjekansion olevan heille hyvä työkalu nuorten kanssa käytävien keskusteluiden pohjaksi. He kertoivat voivansa ohjekansion avulla esittää nuorille, kuinka laajasta kentästä arki muodostuu. Keskustelussa tuli esille tyytyväisyys ohjekansion selkeään aiheiden jaotteluun.

6 POHDINTA

6.1 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012) mukaan Tieteellinen tutkimus voi olla eettisesti hyväksyttävää ja luotettavaa ja sen tulokset uskottavia vain, jos tutkimus on suoritettu hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6). Opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa on syvennyt ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset ohjeistukseen (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto 2019). Työssä on noudatettu näitä ohjeita. Tuotoksen arvioinnissa on hyödynnetty kahden jälkihuollon piirissä olevan nuoren kokemuksia ja mielipiteitä. Nuorten kommentit on kerätty kyselylomakkeilla, jotka analysoinnin jälkeen tuhoetaan polttamalla. Paperinen aineisto voidaan hävittää tehokkaasti esimerkiksi silppurilla tai polttamalla (Tietosuojavaltuutetun toimisto 2020). Kyselylomakkeen palauttaneiden nuorten nimet eivätkä yhteystiedot tule esille tässä opinnäytetyössä. Anonymisoinnissa aineisto muutetaan niin, että henkilön tunnistaminen estyy peruuttamattomasti (Tietosuojavaltuutetun toimisto 2020). Varsinaisen tuotoksen, ohjekansio on koottu niin, että se palvelisi mahdollisimman laajaa käyttäjäkuntaa ja olisi näin tasapuolinen kaikille nuorille.

Nuorelle annettavan tiedon luotettavuus ja oikeellisuus on tämän opinnäytetyön tärkein prioriteetti. Virhe materiaalissa johtaa muunkin materiaalin oikeellisuuden kyseenalaistamiseen. Opinnäytetyöhön on kerätty vain luotettavaa tietoa, sekä pyritty olemaan mahdollisimman lähdekriittinen. Kerätty tieto on jokaisen lähteen viimeisimmästä saatavissa olevasta julkaisusta. Hyvän tieteellisen käytännön keskeisiä lähtökohtia on rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6). Opinnäytetyön teoriaosuus perustuu pääosin eri lakeihin. Laki viitaukset on lainattu oikeusministeriön omistamasta julkisesta ja ajantasaisesta verkko palvelusta.

Nuorten ja etenkin lastensuojelun asiakkaiden asioiden käsittely vaatii hienotunteisuutta sekä tutkimus etiikan sisäistämistä. On ymmärrettävä, ettei nuori halua avautua itselle vaikeista asioista. Nuorille suunnatut kysymykset tulee muotoilla selkeästi ja avoimesti, ilman mitään johdattelua. Näitä peruslähtökohtia on noudatettu koko opinnäytetyö prosessin ajan. Etiikka ja vastuu korostuu nuorille suunnatussa informaatiossa. Nuori olettaa saavansa aikuiselta luotettavaa ja ajantasaista tietoa. Tämän opinnäytetyön tuotoksena syntyneessä ohjekansiossa luotettavuudelle on annettu suurin painoarvo.

6.2 Opinnäytetyön arviointi

Toimeksiantajalla LAB- ammattikorkeakoululla on hyödyntää tätä opinnäytetyötä soveltuvien osien opetusmateriaalina. Materiaali soveltuu lastensuojelullisen näkökulman vuoksi erityisesti sosiaali- ja terveystieteiden sosionomi (AMK) koulutukseen. Opinnäytetyössä olevat nuorten palaute voidaan tulkita kokemusasiantuntijan lausunnoiksi, joilla saadaan uutta näkökulmaa nuorten tämänhetkisistä tuntemuksista.

Tämän opinnäytetyön yhtenä tavoitteena oli tuottaa itsenäistyvälle nuorelle ohjekansio sijaisperheiden käyttöön. Toteutunut ohjekansio lisää sijaisperheiden valmiuksia itsenäistävän nuoren valmennuksessa. Opinnäytetyön teoriaosuus tuo sijaisperheille tietämystä lastensuojelusta ja sen soveltamisesta. Varsinaisen ohjekansion avulla sijaisvanhempien on luontevaa ottaa nuorelle tärkeitä asioita esille ja saada nuori kiinnostumaan itsenäistymiseen liittyvistä arkisista asioista.

Nuorten tarve tiedonsaantiin vaihtelee ja on yksilöllistä. Tähän vaikuttaa suuresti nuoren koulutus ja kehitystaso. Molemmat tämän opinnäytetyön tuotoksen palautehaastatteluun osallistuneet jälkihuolto nuoret olivat kahdeksantoistavuotiaita toisen asteen opiskelijoita. Palautteessa ilmeni ymmärtämys itsenäisen elämän realiteeteista, kuten (poika 18) kertoo.

”On vain itse nuoresta kyse osaako/haluaako hän noudattaa saatuja ohjeita itsenäiseen asumiseen liittyen.” (poika 18)

Suurena huolenaiheena nuorilla on rahan riittävyys ja sen käyttö, se tulee esille (tyttö 18) kommentissa.

”Mun mielestä liian moni itsenäistynyt tai itsenäistynyt nuori ei osaa hahmottaa rahankäyttöään, eikä jakaa rahojaan eri osioihin vaan päättömästi kuluttaa ne, kun tietää että saa ensikuussa lisää. Näil ohjeilla saa siihen vähä ryhtiä” (tyttö 18)

Opinnäytetyön tuotoksena syntynyt ohjekansio pyrkii osaltaan madaltamaan kynnystä ottaa vastuu omasta elämästään, sekä toimia nuorelle työkaluna omassa elämännhallinnassa. Nuorten kanssa toimiminen on laaja kenttä, josta ilmenee jatkuvasti uusia tutkimuskohteita. Julkisten palvelujen tarjonta ja niistä viestintä muuttuu ja elää. Nämä muutokset on hyvä saattaa nuoren tietoisuuteen. Koottujen nuorille suunnattujen ohjeiden ja oppaiden ajantasaisuus on erittäin tärkeää. Tieto vanhenee tai menettää merkityksensä,

siksi on hyvä ylläpitää jatkuvaa tutkimusta itsenäistyvien nuorien tarpeista, sekä miettiä uusia informaation julkaisu kanavia.

Jälkihuollon ikärajan pidentyessä 25: teen vuoden 2020 alusta on jälkihuollon piirissä olevalla nuorella mahdollisuus halutessaan saada kuntien jälkihuoltovelvoitteen mukaista tukea neljä vuotta aikaisempaa pidempään. Tämä neljän vuoden lisäys tuessa nuoren itsenäistymisvaiheen aikana on merkityksellinen parannus nuoren oikeuksiin. Jatkotutkimusehdotuksena olisi pidentyneen tuen vaikutus nuoren elämän hallintaan.

Perhehoitolain mukaan sijaisvanhempina toimivilta perhehoitajilta ei edellytetä alan koulutusta. Osa sijaisvanhempina toimivista on kouluttautunut osa ei. Sijaisvanhempien koulutus ja asiantuntijuus voi vaikuttaa sijoitetun nuoren elämänhallinta valmiuksiin. Tämän merkityksen arvioinnin tai tutkimisen kautta saa uutta tietoa sijaisperheiden valmiuksista suorittaa velvoitteitaan.

LÄHTEET

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto 2019. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINNÄYTETÖIDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?_t=1578480382

InfoFinland 2019. Elämä suomessa. Lasten ja nuorten oikeudet ja velvollisuudet [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: <https://www.infofinland.fi/fi/elama-suomessa/perhe/lapset/lasten-ja-nuorten-oikeudet-ja-velvollisuudet>

LAB-ammattikorkeakoulu 2020. Tietoa meistä [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: <https://www.lab.fi/fi/info/tietoa-meista>

Lastensuojelulaki 88/2010 [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lastensuojelulaki 316/2011 [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lastensuojelulaki 417/2007 [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lastensuojelulaki 542/2019 [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lastensuojelulaki 1302/2014 [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lastensuojelulaki 1308/2010 [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lastensuojelulaki 1380/2010 [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lastensuojelulaki 1489/2019 [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Perhehoitolaki 263/2015 [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150263>

Lastensuojelun keskusliitto 2018. Palvelutarpeen arvioiminen ja lastensuojeluasiakkuuden alku [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: <https://www.lastensuojelu.info/lapsiperheiden-palvelut/lastensuojelu-ja-sosiaalipalvelut/>

Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2020. Tietoa lapsiperheen elämästä. Anna tilaa nuoren kokeiluille [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/elamaa-nuoren-kanssa/turvallisesti-irti-ja-itsenaiseksi/anna-tilaa-nuoren-kokeiluille/>

Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2018. Tietoa lapsiperheen elämästä. Vanhemmuuden kaari [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/vanhemmuuden-kaari/>

Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2020. Vanhemmille. Kasvu ja kehitys [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/15-18-v/>

Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2018. Vinkkejä lapsiperheen arkeen. Rajojen asettaminen nuorelle [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/vinkkeja-lapsiperheen-arkeen/rajojen-asettaminen-nuorelle/>

Nuortenmielenterveystalo 2020. Johdanto nuoruusikään [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: https://www.mielenterveystalo.fi/nuoret/tietoa_mielenterveydesta/nuorten_mielenterveyso-ngelmat/Pages/Johdanto-nuoruusikään.aspx

Oranen, M. 2013. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Lapsen asema, osallisuus ja itsemääräämisoikeus. Ajankohtaista lastensuojelusta [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: <https://www.avi.fi/documents/10191/439094/JKL+avi+131015.pdf/67774550-dbd3-425c-9a3f-4ed50ef7e6a7>

Pulkio, S. & Hipp, T. 2016. Lastensuojelun keskusliitto. Mikä jälki jää [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: <https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Opas-lastensuojelun-jalkihuoltotyohon-120616-1.pdf>

Röning, T. 2012. Työkaluja kriisitilanteiden käsittelyyn. Nuoruusiän kehityskriisit [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: www.keskuspuisto.fi/doc/hyvinvoiva_oppilaitos__seinajoki_15_-16_3_2012/Kriisit-ja-selviytymisen-tukeminen---Tiina-Roning.pdf

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulu [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>

Tietosuojavaltuutetun toimisto 2020. Aineiston hävittäminen, anonymisointi tai arkistointi tutkimuksen päättyessä [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: <https://tietosuoja.fi/aineiston-havittaminen-anonymisointi-tai-arkistointi-tutkimuksen-paattyessa>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020. Lastensuojelun käsikirja. Jälkihuolto [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020. Lastensuojelun käsikirja. Tietoa-lastensuojelun-kasikirjasta [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/yhteystiedot/tietoa-lastensuojelun-kasikirjasta>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020. Lastensuojelun käsikirja. Laki ja oikeuskäytäntö [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/laki-oikeuskaytanta>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020. Lastensuojelun käsikirja. Työprosessi [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto#jalkihuollon_toteuttaminen

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020. Jälkihuolto. Jälkihuollon toteuttaminen [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto#jalkihuollon_toteuttaminen

Tietoanuorista 2016. Arjen jäljillä. Nuorisobarometri [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2016/01/Nuorisobarometri_2015_ISSUU.pdf

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Trinka, J. 2018. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. Huoneenvuokralaki ja sen soveltaminen [viitattu 20.4.2020]. Saatavissa: <https://www.ara.fi/download/noname/%7B5D30EEBC-D386-41CE-AC2D-EB48EC790E8C%7D/137789>

Työ- ja elinkeinoministeriö 2020. Näin asioit kanssamme [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: https://www.te-palvelut.fi/te/fi/nain_asioit_kanssamme/te_palvelut/asiakkaana_tepalveluissa/index.html

Valtiontalouden tarkastusvirasto 2014. Jälkiseurantaraportti [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: <https://www.vtv.fi/app/uploads/2018/05/30153026/jalkiseurantaraportti-lastensuojelu.pdf>

Väestöliitto 2020. Nuoret. Murrosikä [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: <https://www.vaestoliitto.fi/nuoret/murrosika/>

OHJEKANSION LÄHTEET

Kansaneläkelaitos 2020. Opiskelu [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: https://www.kela.fi/documents/10180/7276260/Opiskelu_esite_Kela.pdf

Kansaneläkelaitos 2020. Perustoimeentulotuki [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: https://www.kela.fi/documents/10180/0/Perustoimeentulotuki_esite_Kela.pdf

Kansaneläkelaitos 2020. Yleinen asumistuki [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: <https://www.kela.fi/documents/10180/0/Yleinen+asumistuki%2C+selkoesite/a3cc111b-bcb2-44ba-a420-2a51aa3ba1fe>

Kuntaliitto 2020. Sosiaali- ja terveysasiat [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: <https://www.kuntaliitto.fi/sosiaali-ja-terveysasiat>

Lastensuojelun keskusliitto 2016. Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: <https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Opas-lastensuojelun-jalkihuoltotyohon-120616-1.pdf>

Liikenne- ja viestintävirasto 2020. Liikenne [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: <https://www.traficom.fi/fi/liikenne/tieliikenne/ajokortti-ja-kuljettajantutkinto>

Liikenneturva 2020. Liikenteessä [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: <https://www.liikenneturva.fi/fi/liikenteessa#5c312571>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2020. Lastensuojelun käsikirja [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja>

Työ- ja elinkeinoministeriö 2020. Työnhakijalle [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: https://www.te-palvelut.fi/te/fi/tyonhakijalle/loyda_toita/index.html

Verohallinto 2020. Henkilöasiakkaat [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: <https://www.vero.fi/henkiloasiakkaat/>

Väestöliitto 2020. Nuoret [viitattu 7.4.2020]. Saatavissa: <http://www.vaestoliitto.fi/nuoret/>

LIITTEET

Liite 1

Tutkimuskysymykst jälkihuolto nuorille

1 Mitä tukea toivot saavasi jälkihuollosta?

2 Missä osa-alueissa ja millaista tukea itsenäistynvä nuori tarvitsee?

3 Miten kehittäisit itsenäistynvän nuoren ohje mappia?

Henkilöllisyytesi ei tule esille opinnäytetyössä.

Vastauksesi, kirjallinen tai sähköinen tuhoataan opinnäytetyön valmistuttua.